

**Mannen en vrouwen doen aan seks omdat ze dat fijn vinden, ja
echt!**

*Een analyse van de representatie van seksueel plezier voor jongens en meiden in
voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren*

Student: N.G. Harmsen (s4487494)

Begeleider en eerste beoordelaar: dr. S. Parlevliet & dr. B.E. Bartelink

Tweede beoordelaar: dr. S. van der Steen

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Bachelorwerkstuk Pedagogische Wetenschappen

Juni 2024

Aantal woorden: 7614

Abstract

Previous research indicates that young people have a need for broader sexual education, which includes sexual pleasure. Additionally, other research shows that sexual education is approached differently for boys compared to girls. This study analyses how sexual pleasure is represented in educational books for children and adolescents and examines the potential differences in representation between boys and girls. The main research question of this study is: 'How is sexual pleasure for boys and girls represented in sex education books for children and adolescents?'. This question was investigated through a document analysis of six sexual education books for children and adolescents. The six books are from three different authors, each with a variant for boys and for girls. The results show that educational books cover a wide range of themes related to sexual pleasure. However, there are significant differences in how often sexual pleasure is discussed and the variety of themes per author. Additionally, there are differences in how the topics are treated and depicted in books for boys compared to books for girls. These differences pertain to the frequency and manner of theme presentation. The findings suggest a need for more equitable and inclusive approaches in sexual education materials. Future research could focus on how sexual pleasure is represented in educational curricula. Practical recommendations include developing educational books that are more consistent and inclusive in addressing sexual pleasure for both boys and girls.

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Theoretisch kader	5
Doelstelling	10
Methode	10
Resultaten	12
Conclusie	23
Discussie	26
Referentielijst	31
Referentielijst kinderboeken	35
Bijlagen	
Bijlage 1 codeboom	36

Inleiding

In de wereld van seksuele voorlichting en educatie voor kinderen lijkt er een groeiend besef te zijn van de waarde van openlijk spreken over gevoelens en ervaringen met betrekking tot seksualiteit (Brouskeli & Sapountzis, 2017). Uit onderzoek van Cense et al. (2020) blijkt dat Nederlandse jongeren behoefte hebben aan uitgebreidere informatie over diverse aspecten van seksualiteit, waaronder seksueel plezier. Het benadrukken van kwalitatief hoogwaardige seks- en relatie educatie is cruciaal om jongeren te helpen bij het ontwikkelen van een veilig en bevredigend seksueel leven (Pound et al., 2017).

UNESCO et al. (2018) benadrukt dat seksuele en relationele vorming moet steunen op een positieve benadering van seksualiteit, die erkent dat mensen, inclusief jongeren, autonome seksuele wezens zijn met het recht op controle en zeggenschap over hun lichaam, en het recht om verlangen, plezier en geluk te ervaren, ongeacht hun seksuele activiteit. Het is van belang dat seksuele educatie niet alleen gericht is op het beheersen van risico's en het voorkomen van gezondheidsproblemen, maar ook op het bevorderen van positieve seksuele ervaringen (UNESCO et al., 2018).

Uit grootschalig onderzoek naar de seksuele gezondheid van jongeren van 13 tot 25 jaar, uitgevoerd door de Leefstijlmonitor, Rutgers, Soa Aids Nederland in samenwerking met het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) in 2023, blijkt een opvallende ongelijkheid in seksueel plezier tussen jongens en meiden. Hoewel seksueel plezier voor beide geslachten een belangrijke motivatie is voor seksuele activiteit, ervaren meiden minder seksueel plezier dan jongens. Dit fenomeen komt overeen met bevindingen uit onderzoek naar seksuele educatie, waarin wordt benadrukt dat jongens vaak worden aangemoedigd tot seksuele activiteit en persoonlijk genot, terwijl meiden een passievere rol wordt aangeleerd (Emmers-Sommer, 2022).

Deze ongelijkheid kan diepgaande implicaties hebben voor de perceptie van kinderen en jongeren over hun rol in de samenleving. Zoals aangegeven door Andukia et al. (2022), kunnen associaties tussen specifieke identiteiten en afbeeldingen in voorlichtingsboeken de wijze beïnvloeden waarop kinderen zichzelf en anderen zien, en welke rollen zij in de samenleving kunnen vervullen. Dit betekent dat de manier waarop verschillende personages worden weergegeven in boeken van invloed kan zijn op de zelfperceptie van kinderen en hun begrip van sociale normen en verwachtingen.

Een belangrijk inzicht binnen seksueel onderwijs in Nederland is de aanzienlijke variabiliteit die heerst in het aanbod van seksuele vorming op Nederlandse scholen (De Looze et al., 2023). Daarom spelen naast formele educatie ook boeken die kinderen in hun vrije tijd of met hun ouders lezen een cruciale rol bij het onderwijzen van kinderen over maatschappelijke normen en identiteit (Adukia et al., 2022).

Dit onderzoek heeft het doel om de manier waarop seksueel plezier wordt gerepresenteerd in voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren te analyseren en hierbij te onderzoeken of er verschillen zitten in de representatie van seksueel plezier bij jongens en meiden. Binnen dit onderzoek is er gekozen voor de term ‘meid(en)’ in plaats van ‘meisje(s)’, om consistent te blijven met de term ‘jongen(s)’ waarvoor normaliter ook niet de verkleinende term ‘jongetje(s)’ wordt gebruikt. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt: *‘Hoe wordt seksueel plezier voor jongens en meiden gerepresenteerd in voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren?’*.

Theoretisch kader

Deze studie integreert diverse definities van seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren, onder andere afkomstig van instanties zoals UNESCO, de WHO en Rutgers. De definities van eerder benoemde instanties zijn samengevoegd om een duidelijk en

breed beeld van seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren weer te geven. Rutgers (Bonjour & Van der Vucht, 2018) geeft hierin de overkoepelende termen, die vervolgens worden aangevuld met de specifiekere termen van Breuner et al. (2016) en UNESCO (2018). Binnen het kader van deze studie worden seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren beschouwd als educatieve boeken die specifiek zijn ontworpen om kinderen en jongeren voor te lichten over cognitieve, emotionele, sociale en fysieke dimensies van seksualiteit zoals: genderidentiteit, interpersoonlijke relaties, genegenheid, seksuele ontwikkeling, intimiteit, lichaamsbeeld, families en relaties, toestemming en lichamelijke autonomie, anatomie, puberteit, zwangerschap en anticonceptie en seksueel overdraagbare infecties (Breuner et al., 2016 & UNESCO, 2018 & Bonjour & Van der Vucht, 2018). Ook seksueel plezier is hier een onderdeel van.

Seksueel plezier wordt in verschillende onderzoeken op diverse manieren gedefinieerd en geconceptualiseerd. Fortenberry (2013) beschouwt seksueel plezier als een positieve ervaring die zowel interpersoonlijk als intrapersoonlijk is en verband houdt met seksualiteit. Gruskin et al. (2019) definiëren seksueel plezier als ‘de fysieke en/of psychologische tevredenheid en genot die voortkomt uit solitaire of gedeelde erotische ervaringen, inclusief gedachten, dromen en auto-erotiek’. Fysiek seksueel plezier richt zich vaak op aspecten zoals de frequentie en kwaliteit van orgasmes, het behoud van een erectie en het ervaren van vaginale lubricatie (Rowland et al., 2019 & Siegler, 2018). Daarnaast wordt intimiteit beschouwd als een vorm van seksueel plezier, waarbij vertrouwen, verlangen en sociale- en emotionele nabijheid een rol spelen (Goldey et al., 2016 & Saliars et al., 2017). Een brede benadering van seksueel plezier wordt gepresenteerd in de studie van Beckmeyer et al. (2021), waarin seksueel plezier wordt gerelateerd aan ‘emoties, verbinding met seksuele partners, lichamelijke sensaties, en gedrag dat wordt uitgevoerd en ontvangen’. In deze studie wordt de definitie van Beckmeyer et al. (2021) gehanteerd, omdat deze de meest uitgebreide

visie op het begrip 'seksueel plezier' omvat. Deze definitie wordt gebruikt om inzicht te krijgen in de benadering van seksueel plezier in voorlichtingsboeken voor kinderen.

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de term 'representatie' volgens het onderzoek van Meijer (1996). Meijer (1996) definieert representatie als alle uitingen die mensen vastleggen in taal of beeld. Met andere woorden, het omvat alles wat mensen creëren om ideeën, gevoelens, of concepten over te brengen aan anderen. Meijer (1996) benadrukt hierin het actieve aspect van representatie: er is altijd iemand die de tekst, het beeld, of de gedachte heeft gevormd voordat het wordt overgedragen aan anderen. Dit impliceert dat representatie een bemiddelende activiteit is, waarbij mensen actief betrokken zijn bij het vormgeven van de boodschap die ze willen overbrengen. Bovendien verwijst Meijer (1996) met 'representatie' naar de structurele principes van vormgeving die actief zijn in cultuuruitingen in de ruimste zin. Dit betekent dat er bepaalde regels en patronen zijn die ten grondslag liggen aan hoe ideeën worden gepresenteerd en geïnterpreteerd binnen een bepaalde cultuur of samenleving.

In dit onderzoek wordt, zoals door Meijer (1996) beschreven, representatie gezien als een samenspel van taal en beeld. Het artikel van Nikolajeva en Scott (2000) biedt theoretische instrumenten om de complexe relaties tussen woorden en afbeeldingen te interpreteren. Volgens hen kan de interactie tussen tekst en afbeelding leiden tot aanzienlijke dubbelzinnigheid, waarbij de boodschap niet eenduidig is en verschillende interpretaties mogelijk zijn (Nikolajeva & Scott, 2000). In boeken waarin voornamelijk verbaal vertelde verhalen voorkomen, worden afbeeldingen doorgaans ondergeschikt aan de woorden beschouwd. Toch kunnen afbeeldingen verschillende interpretaties aan de tekst toevoegen (Nikolajeva & Scott, 2000). De aanpak binnen het onderzoek van Nikolajeva & Scott (2000) is om de tekst en de afbeeldingen afzonderlijk te observeren. Hierbij wordt gelet op het postuur en de gezichtsuitdrukkingen van de karakters in de afbeeldingen, en vervolgens wordt

gekeken hoe deze in relatie staan tot de tekst. De tekst geeft vaak betekenis aan de afbeelding, waardoor emoties kunnen worden verbonden aan de gezichtsuitdrukkingen. Binnen hun onderzoek maken Nikolajeva en Scott (2000) onderscheid tussen vier verschillende relaties tussen tekst en afbeelding. Een relatie kan symmetrisch zijn, waarbij de tekst en de afbeelding dezelfde betekenis uitdragen. Een relatie kan ook versterkend zijn, waarbij de afbeelding de betekenis van de tekst versterkt of de tekst de afbeelding uitbreidt. Daarnaast kan de relatie contrasterend zijn, waarbij tekst en afbeelding samenwerken om een diepere betekenis over te brengen dan ze afzonderlijk zouden kunnen. Tot slot kan er ook een tegenstrijdige relatie ontstaan, waarbij de betekenis van de tekst en de afbeelding elkaar tegenspreken. De analyse in deze studie volgt de methode van Nikolajeva en Scott (2000), waarbij gekeken wordt naar de representatie in de illustraties in interactie met de tekst.

Er zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd die een beeld hebben gevormd over seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren. Zo is er in een Turks onderzoek van Hassamancıoğlu & Ceylan (2023) onderzocht welke thema's worden besproken in seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen. Hiervoor is een documentanalyse uitgevoerd bij elf kinderboeken. De boeken behandelden diverse onderwerpen, zoals voortplanting, biologisch geslacht, geslachtsorganen en hun kenmerken. Er werd opgemerkt dat het proces van geslachtsgemeenschap op verschillende manieren werd behandeld. Sommige boeken bevatten bijvoorbeeld geen informatie over geslachtsgemeenschap, terwijl andere dit proces in grote detail behandelden. In het onderzoek van Hassamancıoğlu & Ceylan (2023) wordt er niet gesproken over seksueel plezier in kinderboeken. Een andere studie, uitgevoerd door Liang en Bowcher (2018) richtte zich op twee Chinese voorlichtingsboeken, waarbij vier legitimeringsstrategieën werden toegepast: autorisatie, morele evaluatie, rationalisatie en mythopoëse. Uit de bevindingen bleek dat deze strategieën samen een beeld creëren van seksualiteit en voortplanting dat redelijk open, zeer positief en overwegend heteroseksueel

stereotiep was. De boeken legden voornamelijk nadruk op positieve moraliteiten en waarden, zoals verantwoordelijkheid, liefde en zorg, die werden geïntegreerd in beschrijvingen van relaties, biologische gebeurtenissen en fysieke kenmerken. Genderstereotypering in algemene kinderboeken werd onderzocht in Ierland door Filipović (2015). In deze studie zijn onder andere vijftien kinderboeken onderzocht, met als doel om belangrijke patronen te identificeren en te analyseren met betrekking tot genderrepresentatie. Tijdens de inhoudsanalyse van de kinderboeken kwamen opvallende genderpatronen naar voren, waarbij het duidelijk werd dat vrouwelijke personages ondervertegenwoordigd waren en er sprake is van genderstereotypering (Filipović, 2015).

Hoewel deze onderzoeken een beeld hebben geschetst van seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen, en genderstereotyperingen in kinderboeken hebben onderzocht, ontbreekt het aspect van hoe seksueel plezier wordt gerepresenteerd in relatie tot gender. Bovendien zijn deze onderzoeken niet uitgevoerd binnen Nederlandse context. De studies over seksuele voorlichtingsboeken zijn uitgevoerd binnen de Turkse en Chinese cultuur, waar mogelijk verschillende percepties bestaan over seksuele voorlichting en seksueel plezier vergeleken met de Nederlandse cultuur. Dit onderzoek beoogt een beeld te vormen van de representatie van seksueel plezier in seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren, en te onderzoeken of er mogelijke verschillen zijn tussen jongens en meiden, binnen de Nederlandse context. Op basis van het theoretisch kader zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

1. Welke aspecten van seksueel plezier worden benadrukt in seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren?
2. Hoe wordt seksueel plezier voor jongens gerepresenteerd in seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren?

3. Hoe wordt seksueel plezier voor meiden gerepresenteerd in seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren?
4. Bestaan er verschillen in de representatie van seksueel plezier voor jongens en meiden in seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren?

Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is om de manier waarop seksueel plezier wordt gerepresenteerd in voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren te analyseren en te onderzoeken of er verschillen zijn in de representatie van seksueel plezier tussen jongens en meiden. Door middel van een analyse van seksuele voorlichtingsboeken wordt beoogd inzicht te verkrijgen in de aspecten van seksueel plezier die worden benadrukt, hoe seksueel plezier wordt gerepresenteerd voor jongens en meiden afzonderlijk, en of er verschillen bestaan in de manier waarop seksueel plezier wordt gerepresenteerd voor beide geslachten. Deze studie beoogt bij te dragen aan een beter begrip van de rol van voorlichtingsboeken in het vormgeven van seksuele percepties en attitudes bij kinderen en jongeren.

Methode

Om de bovenstaande deelvragen te beantwoorden, is een kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Binnen dit onderzoek zijn er data verzameld via een documentanalyse. De documentanalyse is uitgevoerd door middel van een inhoudsanalyse van seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren. Deze boeken worden gedefinieerd als seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren volgens het theoretisch kader.

De geraadpleegde boeken zijn bedoeld voor kinderen in de puberleeftijd, volgens het NJi (2024) ongeveer tussen de 10 en 16 jaar. Om eventuele verschillen in de representatie van seksueel plezier tussen jongens en meiden te onderzoeken, zijn er genderspecifieke voorlichtingsboeken beoordeeld. Hierbij zijn boeken gekozen met varianten voor zowel

jongens als meiden. Door verschillende versies van dezelfde auteur te selecteren, is er een beter onderscheid te maken in de thema's, taal en afbeeldingen die worden weergegeven voor de verschillende geslachten. Het gaat om boeken die zich onder andere specifiek richten op seksuele voorlichting, zoals weergegeven in het theoretisch kader. Daarnaast zijn alleen boeken vanaf 2014 geselecteerd, om een recent beeld te vormen van de huidige situatie rondom seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren.

De database die is geraadpleegd voor dit onderzoek is het Centraal Bestand Kinderboeken. Het CBK bevat een uitgebreide collectie kinderboeken over allerlei onderwerpen waaronder seksuele voorlichting en is daarom een geschikte database voor dit onderzoek.

In dit onderzoek zijn zes boeken geanalyseerd. Via het Centraal Bestand Kinderboeken is gezocht met de trefwoorden 'puberteit / jongens' en 'puberteit / meiden'. De gevonden boeken zijn vergeleken om te zien of er varianten zijn voor beide geslachten, waarbij ook de andere inclusiecriteria werden meegenomen. De volgende boeken kwamen hieruit: *Alleen voor jongens* en *Alleen voor meisjes* – Judith Janssen, *Guy talk* en *Girl talk* – Lizzy Cox en *Wat jongens moeten weten* en *Wat meisjes moeten weten* – Sabine Thor-Wiedeman. Deze boeken zijn verkregen door databases van bibliotheken te raadplegen.

De analyse is uitgevoerd door middel van codering, waarbij gebruik is gemaakt van het programma Atlas.ti. Voorafgaand aan het lezen van de kinderboeken zijn deductieve thema's opgesteld op basis van het theoretisch kader. Deze thema's hebben betrekking op seksueel plezier en zijn gebaseerd op het onderzoek van Beckmeyer (2021). De thema's, gebaseerd op het onderzoek van Beckmeyer (2021) zijn 'emoties', 'verbinding met seksuele partners', 'lichamelijke sensaties' en 'gedrag dat wordt uitgevoerd en ontvangen'. Daarnaast is er een hoofdcode opgesteld op basis van inductief verkregen subcodes. Deze code betreft 'seksuele exploratie en diversiteit'. Passages in boeken die geen betrekking hebben op

seksueel plezier worden niet als relevant beschouwd voor dit onderzoek en zijn niet geselecteerd. Tijdens de analyse zijn er inductieve (sub)codes gevormd op basis van de teksten. Hierin zijn ook de illustraties meegenomen zoals is beschreven in het theoretisch kader (zie bijlage 1 codeboom).

Tijdens het coderingsproces heeft een medestudente meegekeken en feedback gegeven. De subcodes waren aanvankelijk breder en meer generaliserend. Zo was er eerst een subcode 'verlangen' die later is opgesplitst in 'verlangen naar lichamelijk contact' en 'verlangen naar nabijheid'. Daarnaast is de code 'verbondenheid' opgesplitst in 'nabijheid' en 'aantrekkingskracht', en is 'orale seks' opgedeeld in 'orale seks jongens' en 'orale seks meiden' omdat hierin verschillen werden gevonden. Verder zijn in overleg met de medestudente bepaalde passages onder een andere subcode geplaatst, omdat deze beter aansloten bij de inhoud.

Na het analyseren van de boeken zijn de (sub)codes samengevoegd en ondergebracht onder hoofdcodes. De resulterende codeboom (bijlage 1) dient als basis om de deelvragen te beantwoorden.

Resultaten

Aspecten seksueel plezier

In deze alinea wordt de eerste deelvraag behandeld: 'Welke aspecten van seksueel plezier worden benadrukt in seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren?'.

In de geanalyseerde boeken zijn verschillende aspecten ontdekt die seksueel plezier belichten. Deze aspecten zijn samengevoegd tot een codeboom (zie bijlage 1), waarbij de deductieve thema's als hoofdcodes fungeren. Daarnaast is een hoofdcode toegevoegd op basis van inductief verkregen subcodes. De overkoepelende thema's die in deze boeken worden

belicht, omvatten 'emoties', 'verbinding met seksuele partner', 'lichamelijke sensaties', 'gedrag dat wordt uitgevoerd en ontvangen', en 'seksuele exploratie en diversiteit'.

Onder het hoofdthema 'emoties' zijn passages geplaatst die betrekking hebben op gevoelens, zowel positieve als negatieve, die gepaard gaan met seksuele ervaringen. Dit omvat beschrijvingen van plezier, maar ook schaamte en emotionele belemmeringen. Daarnaast zijn er ook sensuele emoties gekoppeld onder dit hoofdthema, zoals opwinding, verlangen lichamen contact, seksuele lust en verlangen nabijheid.

Onder het hoofdthema 'verbinding met seksuele partners' zijn passages geplaatst die betrekking hebben op emotionele verbinding of interactieve verbinding. Dit zijn passages met onderwerpen zoals nabijheid, liefde en seks, aantrekkingskracht en aandacht aan elkaar.

Onder het hoofdthema 'lichamelijke sensaties' zijn passages geplaatst die betrekking hebben op de sensaties die specifiek worden ervaren door meiden of jongens, evenals sensaties die gedeeld worden door beide geslachten. Dit omvat beschrijvingen van specifieke ervaringen zoals het orgasme, vaginale lubricatie, erectie en stimulatie van erogene zones, evenals overige lichamelijke sensaties.

Onder het hoofdthema 'gedrag dat wordt uitgevoerd en ontvangen' zijn passages geplaatst die betrekking hebben op handelingen uitvoeren en ervaren in seksuele contexten. Dit omvat beschrijvingen van fysieke aanraking en seksuele activiteiten zoals orale seks en zelfbevrediging.

Onder het hoofdthema 'seksuele exploratie en diversiteit' zijn passages geplaatst die betrekking hebben op de manier waarop seksuele ontdekkingen worden gedaan en de verscheidenheid aan seksuele identiteiten, voorkeuren en relaties verkennen. Dit omvat beschrijvingen van verschillende seksstandjes, seksuele fantasieën en experimenteren in het algemeen.

Er is een grote variatie gevonden in de boeken van de drie verschillende auteurs wat betreft de hoeveelheid fragmenten die seksueel plezier benoemen, evenals de variatie in de besproken onderwerpen. De boeken van Thor-Wiedeman behandelen verreweg de meeste fragmenten over seksueel plezier en belichten tevens de meeste onderwerpen. In tegenstelling hiermee bespreken de boeken van Cox seksueel plezier slechts sporadisch, waarbij weinig onderwerpen aan bod komen. Janssen bevindt zich hierin ergens tussenin. 'liefde en seks' en 'experimenteren' zijn de meest prominent gevonden subcodes. 'Experimenteren' komt echter alleen (veel) aan bod in *Wat meisjes moeten weten*, *Wat jongens moeten weten* en *Alleen voor meisjes*. Subcodes die in alle zes de boeken aan bod komen zijn 'overige lichamelijke sensaties voor beide geslachten', 'plezier' en 'liefde en seks'.

Representatie seksueel plezier jongensboeken

In deze alinea wordt de tweede deelvraag behandeld: 'Hoe wordt seksueel plezier voor jongens gerepresenteerd in seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren?'. Hiervoor zijn drie specifieke boeken geanalyseerd, die alle gericht zijn op jongens: *Alleen voor jongens*, *Guy talk* en *Wat jongens moeten weten*.

Binnen het hoofdthema 'emoties' valt op dat deze boeken geen passages bevatten over seksueel plezier die negatieve emoties belichten. Plezier, een positieve emotie, komt wel aan bod: 'Maar er komt veel meer bij kijken – het gaat erom elkaar plezier en genot te geven.' (Cox, 2018). Sensuele emoties worden wel uitgebreid behandeld. Zo wordt er verlangen naar lichamelijk contact beschreven: 'Eerst stel je je alleen maar voor hoe een meisje (of een jongen) je kust, omhelst en streelt. Dan wil je meer. Echt aanraken en knuffelen. En op een dag wil je ook met je vriendin (of je vriend) naar bed.' (Thor-Wiedeman, 2014). Ook worden onder andere opwinding 'Dit is een fijn gevoel waar ze opgewonden van raken' (Janssen, 2022) en seksuele lust 'Seksuele lust is net als voorpret, een spanning' (Thor-Wiedeman, 2014) besproken.

Bij het hoofdthema ‘verbinding seksuele partners’ is gevonden dat de onderwerpen aantrekkingskracht en nabijheid kort benoemd worden. Bij de subcode ‘aandacht aan elkaar’ wordt onder andere besproken dat ‘het (...) belangrijk [is] dat de man én de vrouw van seks genieten en aandacht besteden aan elkaars behoeften’ (Cox, 2018). Daarentegen wordt er uitgebreid gesproken over seks en liefde, een onderwerp dat in alle drie de boeken aan bod komt. Zoals in het boek *Guy talk*: ‘Als een man en een vrouw elkaar leuk vinden, besluiten ze soms geslachtsgemeenschap – seks – met elkaar te hebben.’ (Cox, 2018).

Binnen het thema van ‘lichamelijke sensaties’ is gezien dat de boeken gericht op jongens ook onderwerpen zoals vaginale lubricatie en het vrouwelijk orgasme aansnijden: ‘Als ze het fijn vindt, drukt ze haar lichaam tegen je aan en wordt ze tussen haar schaamlippen en in de vagina heel nat.’ (Thor-Wiedeman, 2014) en ‘Doordat een gevoelig plekje in haar vagina (clitoris) hierop reageert, krijgt zij ook een orgasme. Bij de vrouw komt er natuurlijk geen zaad, maar haar baarmoeder gaat samentrekken.’ (Janssen, 2022). Daarnaast worden ook overige lichamelijke sensaties van meiden behandeld. Bijvoorbeeld: ‘Voor een meisje is het nog fijner als ondertussen haar clitoris wordt gestreeld.’ (Thor-Wiedeman, 2014). Bij sensaties van jongens wordt er vooral gesproken over het orgasme van jongens en erecties, bijvoorbeeld: ‘Jongens komen vaak heel snel tot een hoogtepunt, bij hen gaat seks vrijwel altijd gepaard met een orgasme en zaadlozing.’ (Thor-Wiedeman, 2014). Overige lichamelijke sensaties komen bij jongens minder aan bod. Daarnaast worden er ook gedeelde sensaties zoals orgasmes voor beide geslachten, erogene zones en overige lichamelijke sensaties voor beide geslachten besproken.

Binnen het thema ‘gedrag dat wordt uitgevoerd en ontvangen’ komt vooral zelfbevrediging aan bod, zoals te zien is in twee van de drie seksuele voorlichtingsboeken. Bovendien wordt in één van deze boeken ook aandacht besteed aan orale seks voor zowel jongens als meiden: ‘Wat is een blowjob? Dat betekent dat een meisje met haar lippen of haar

tong aan de penis van de jongen likt, zuigt of kust. Of jij dat lekker vindt, moet je maar eens proberen. De meeste jongens vinden het heel opwindend als ze door hun vriendin met de mond worden geliefkoosd. Het wordt ook wel pijpen, orale seks of fellatio genoemd. Het kan echter ook omgekeerd: de jongen kan de clitoris en de schaamlippen van een meisje likken, dat wordt cunnilingus (gek woord, niet?) of beffen genoemd. Sommige mensen vinden het heerlijk, anderen vinden het minder fijn.’ (Thor-Wiedeman, 2014).

Binnen het laatste hoofdthema ‘seksuele exploratie en diversiteit’ wordt gesproken over seksstandjes en seksuele fantasieën, dit gebeurt alleen binnen het boek van Thor-wiedeman (2014). Zo wordt er opgemerkt: ‘Fantaseren over geweld tijdens de seks is niet ongewoon.’ (Thor-Wiedeman, 2014). Het boek van Thor-Wiedeman (2014) richt zich ook veel op het thema experimenteren: ‘Om ervoor te zorgen dat seks met een ander een heerlijke ervaring wordt, moet je er zo veel mogelijk over leren. En vooral veel tijd nemen om te proberen wat je lekker vindt!’.

Tot slot is er binnen de drie boeken gericht op jongens gekeken naar de relatie tussen de tekst en de afbeeldingen. De afbeeldingen die naast passages over seksueel plezier staan, hebben allemaal een symmetrische relatie met de tekst. Dit betekent dat de tekst en de afbeelding afzonderlijk dezelfde betekenis uitdragen. Een voorbeeld hiervan is te vinden in het boek van Thor-Wiedeman (2014). Bij de passage 'Hoe moet het als ik te vroeg klaarkom?' wordt beschreven dat jongens vaak eerder klaarkomen dan meiden, wat bij meiden voor frustratie kan zorgen. In de bijbehorende afbeelding liggen een jongen en een meid in bed, waarbij de jongen 'eerst' is en de meid daar niet blij mee lijkt te zijn (zie figuur 1). Deze afbeelding weerspiegelt precies wat in de tekst wordt beschreven. In het boek van Janssen (2022) wordt in de passage ‘Helemaal één!’ beschreven hoe een stel het fijn vindt om dicht bij elkaar te liggen in bed en soms seks heeft voor hun plezier omdat ze verliefd zijn. De bijbehorende afbeelding toont een stel dat samen in bed ligt, elkaar aanraakt en liefdevol naar

elkaar kijkt (zie figuur 2), wat dezelfde boodschap uitdrukt als de tekst. Ook hier is sprake van een symmetrische relatie. Het laatste voorbeeld van een symmetrische relatie tussen tekst en afbeelding is te vinden in het boek van Cox (2018). Bij de tekst ‘In de puberteit ontwikkel je romantische en later seksuele gevoelens voor anderen.’ (Cox, 2018) is een afbeelding geplaatst van twee mensen die dicht bij elkaar staan met een verliefde gezichtsuitdrukking (zie figuur 3), wat past bij de tekst.

Figuur 1

Klaarkomen

Noot. Overgenomen uit *Wat jongens moeten weten*, door S. Thor-Wiedeman, 2014, p. 52.

Figuur 2

Helemaal één

Noot. Overgenomen uit *Alleen voor jongens*, door J. Janssen, 2022, p. 54.

Figuur 3

Romantische en seksuele gevoelens

Noot. Overgenomen uit *Guy talk*, door L. Cox, 2018, p. 33.

Representatie seksueel plezier meidenboeken

In deze alinea wordt de derde deelvraag behandeld: ‘Hoe wordt seksueel plezier voor meiden gerepresenteerd in seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren?’.

Hiervoor zijn drie specifieke boeken geanalyseerd, die alle gericht zijn op meiden: *Alleen voor meisjes*, *Girl talk* en *Wat meisjes moeten weten*.

Binnen de boeken die specifiek gericht zijn op meiden, wordt het hoofdthema ‘emoties’ uitgebreid behandeld. Verschillende sensuele emoties, zoals opwinding en seksuele lust, worden beschreven, samen met zowel positieve als negatieve emoties. Zo is plezier te vinden in het boek van Jansen (2022): ‘Vaak vrijen een man en een vrouw met elkaar omdat ze dat gewoon fijn vinden en niet om een kindje te krijgen.’. Een negatieve emotie, emotionele belemmeringen, wordt in het boek van Thor-Wiedeman (2014) weergegeven: ‘Meisjes die

ontspannen kunnen genieten van seks, krijgen eerder een orgasme dan meisjes die verkramp en angstig zijn.’. Tevens wordt er in *Alleen voor meisjes* van Janssen (2022) een afbeelding weergegeven die de emotie schaamte laat zien (zie figuur 6).

Binnen het hoofdthema 'verbinding met seksuele partners' worden de onderwerpen aantrekkingskracht en nabijheid kort aangestipt in het boek van Thor-Wiedeman (2014): ‘Als het tussen jullie vonkt, is het hele lichaam een erogene zone!’ en ‘Seks zonder orgasme kan echter ook fijn zijn, gewoon omdat je dicht bij elkaar bent.’. Daarnaast wordt aandacht voor elkaar ook kort besproken. Het thema van seks en liefde speelt een belangrijke rol in de seksuele voorlichtingsboeken gericht op meiden. Zo wordt in het boek van Thor-Wiedeman (2014) benadrukt: ‘Als een stel verliefd is en opgewonden wordt van elkaar, is seks voor allebei even fijn!’

Het thema van ‘lichamelijke sensaties’ vormt een centraal onderwerp dat in de boeken gericht op meiden uitgebreid wordt behandeld. In het boek van Thor-Wiedeman (2014) wordt er veel (in detail) gesproken over verschillende sensaties voor meiden. Zo benoemt ze het vrouwelijk orgasme als ‘een echt fijn gevoel, er trilt iets in je onderbuik, het voelt warm, een gevoel alsof je vliegt waarna grote ontspanning volgt.’ (Thor-Wiedeman, 2014). In het boek van Janssen (2018) komt dit onderwerp ook aan bod. Ook worden er sensaties van jongens besproken in de boeken gericht op meiden. Hierin worden de erectie, het orgasme van jongens en beknopt andere lichamelijke sensaties van jongens benoemd. Daarnaast worden ook gedeelde sensaties besproken zoals het orgasme voor beide geslachten: ‘Een orgasme wordt ook wel klaarkomen genoemd. Dit geeft de man en de vrouw een heerlijk gevoel.’ (Janssen, 2022). Erogene zones en overige lichamelijke sensaties voor beide geslachten worden ook uitgelicht in de boeken gericht op meiden.

Bij het hoofdthema ‘gedrag dat wordt uitgevoerd en ontvangen’ wordt in twee van de drie boeken aandacht besteed aan zelfbevrediging. Zo wordt er in het boek van Janssen (2022)

ook vanuit een personage zelf verteld over zelfbevrediging: ‘Toen ik vanavond in bad lag, ging ik met mijn handen een beetje voelen aan mijn vagina. Toen gebeurde er iets gekks: ik kreeg een heel lekker gevoel daar als ik zacht met mijn vinger over een plekje heen ging. Ik wist niet wat er gebeurde en kan het ook niet goed uitleggen. Ik kreeg het ook warm.’. Later wordt door de auteur uitgelegd wat het personage ervaart. Er wordt in één boek gesproken over orale seks bij jongens en meiden.

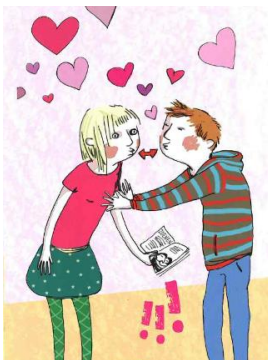
Binnen de boeken die zich richten op meiden wordt bij het hoofdthema 'seksuele exploratie en diversiteit' kort gesproken over seksstandjes en een vorm van seksuele fantasieën, namelijk sado-masochisme, dit gebeurt alleen in het boek van Thor-Wiedeman (2014). Verder wordt er in de boeken niet uitgebreid ingegaan op seksuele fantasieën bij meiden. Er wordt echter wel nadruk gelegd op het aspect van experimenteren, omdat dit ‘ook bij het ontdekken van je lichaam hoort’ (Janssen, 2021). Ook Thor-Wiedeman (2014) geeft het belang van experimenteren aan: ‘Om ervoor te zorgen dat seks met een ander voor jou een heerlijke ervaring wordt, moet je er zo veel mogelijk over te weten komen. En vooral veel tijd nemen te onderzoeken en uit te proberen wat je fijn vindt!’.

Tot slot is er binnen de drie boeken gericht op meiden gekeken naar de relatie tussen de tekst en de afbeeldingen. Over het algemeen zijn er symmetrische relaties tussen tekst en afbeelding te vinden. Twee voorbeelden hiervan komen uit het boek van Thor-Wiedeman (2014). Bij de passage ‘Liefde en seks’, waarin wordt geschreven over eerste verliefde gevoelens en verlangens en het experimenteren hierin, staat een afbeelding van een stel dat verliefd lijkt te zijn, waarbij een meid een boekje vasthoudt om te leren hoe ze moet zoenen (zie figuur 4). Deze afbeelding draagt dezelfde boodschap uit als de tekst. Een ander voorbeeld uit dit boek is bij de passage ‘Erogene zones’. In deze passage wordt er gesproken over gevoelige plekken op het lichaam die fijn kunnen voelen wanneer daar wordt aangeraakt. De bijbehorende afbeelding toont iemand die wordt aangeraakt met een veer en een plezierige

gezichtsuitdrukking heeft (zie figuur 5). Ook dit is een symmetrische relatie, aangezien de afbeelding dezelfde boodschap uitdrukt als de tekst. Opvallend is dat in het boek *Alleen voor meisjes* van Janssen (2022) een tegenstrijdige relatie is gevonden. Hoewel er redelijk positief wordt gesproken over zelfbevrediging, waarbij wordt benadrukt dat deze gevoelens normaal zijn en wijzen op een gezond lichaam (Janssen, 2022), toont de afbeelding naast deze passage een blozende meid (zie figuur 6). Door de rode wangen, in combinatie met haar opgetrokken wenkbrauwen en gezichtsuitdrukking, wordt deze afbeelding in dit onderzoek geïnterpreteerd als een uiting van schaamte. Hierdoor lijkt er een tegenstrijdige relatie te zijn tussen de tekst en de afbeelding.

Figuur 4

Liefde en seks

Noot. Overgenomen uit *Wat meisjes moeten weten*, door S. Thor-Wiedeman, 2014, p. 48.

Figuur 5

Erogene zones

Noot. Overgenomen uit *Wat meisjes moeten weten*, door S. Thor-Wiedeman, 2014, p. 53.

Figuur 6

Zelfbevrediging

Noot. Overgenomen uit *Alleen voor meisjes*, door J. Janssen, 2022, p. 43.

Verschillen representatie seksueel plezier jongens en meiden boeken

In deze alinea de laatste deelvraag behandeld: ‘Bestaan er verschillen in de representatie van seksueel plezier voor jongens en meiden in seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren?’. Er zijn veel overeenkomsten tussen de boeken voor jongens en meiden, toch zijn er een aantal opvallende verschillen, deze zullen hieronder verder worden toegelicht.

In de boeken die specifiek gericht zijn op meiden worden bij het thema ‘emoties’ ook negatieve emoties besproken. Zo wordt gaat het bij meiden over schaamte en emotionele belemmeringen, deze emoties komen in de boeken gericht op jongens niet aan bod. Over de meeste positieve en sensuele emoties wordt in ongeveer gelijke hoeveelheid gepraat in boeken gericht op jongens en meiden, alleen opwinding komt meer voor in de boeken gericht op meiden.

In de boeken gericht op jongens komen onderwerpen die verband houden met het thema 'verbinding met seksuele partners' ongeveer even veel en op dezelfde manier voor als in boeken gericht op meiden. Deze onderwerpen omvatten nabijheid, liefde en seks, aantrekkingskracht en aandacht voor elkaar.

In het thema van 'lichamelijke sensaties' valt op dat in boeken zowel gericht op jongens als boeken gericht op meiden, er meer aandacht wordt besteed aan overige lichamelijke sensaties van meiden dan aan die van jongens. In beide varianten van de boeken komen de sensaties van het eigen geslacht meer aan bod dan die van het andere geslacht. Daarnaast is er gevonden dat er in jongensboeken vaker wordt gesproken over het mannelijk orgasme dan het vrouwelijke orgasme, terwijl dit verschil in meidenboeken minder uitgesproken is. Erectie en vaginale lubricatie worden echter ongeveer evenveel besproken in beide soorten boeken. Wanneer het gaat om gedeelde sensaties, zoals orgasme voor beide geslachten, erogene zones en overige lichamelijke sensaties voor beide geslachten, blijkt dat deze onderwerpen in beide varianten van de boeken ongeveer even veel belicht worden. Desalniettemin valt het op dat in het boek *Guy talk* van Cox (2018) een specifieke alinea gewijd is aan het orgasme, terwijl deze passage ontbreekt in *Girl talk* van dezelfde auteur.

Binnen het thema van ‘gedrag dat wordt uitgevoerd en ontvangen’ is in het boek van Thor-Wiedeman (2014) gevonden dat orale seks in zowel jongens- als meidenboeken op dezelfde manier wordt behandeld. Het is echter opvallend dat er voor de titel ‘Blowjob’ is

gekozen, dit verwijst expliciet op orale seks bij jongens. Bij zelfbevrediging toont het boek van Janssen (2021) een afbeelding van een meid die zich lijkt te schamen tijdens het masturberen (zie figuur 1). In tegenstelling hiermee wordt in de versie voor jongens geen vergelijkbare afbeelding gepresenteerd. In het boek gericht op meiden is echter wel een extra stukje tekst over zelfbevrediging toegevoegd. Daarnaast wordt in het boek *Alles wat jongens moeten weten* van Thor-Wiedeman (2014) meer genormaliseerd gesproken over zelfbevrediging bij jongens dan bij meiden, met de vermelding: ‘dat doen vrijwel alle jongens en heel veel meisjes’ in het boek gericht op meiden staat dan ook ‘Veel meisjes vinden het fijn... het is ook prima als je daar geen zin in hebt.’ (Thor-Wiedeman, 2014).

Het hoofdthema ‘seksuele exploratie en diversiteit’ wordt voornamelijk behandeld binnen de boeken van Thor-Wiedeman (2014). Beide varianten van het boek bespreken kort seksstandjes en sado-masochisme. Een verschil is echter dat de variant gericht op jongens ook andere seksuele fantasieën bespreekt, dit gebeurt in de variant gericht op meiden niet. Er wordt in beide varianten veel gesproken over het belang van experimenteren. In *Wat jongens moeten weten*: ‘Het is heel normaal en helpt je je lichaam te leren kennen en te genieten van je seksuele opwinding.’ (Thor-Wiedeman, 2014) en in *Wat meisjes moeten weten*: ‘Zo ontdek je langzamerhand wat jullie het lekkerste vinden.’ (Thor-Wiedeman, 2014). Dit onderwerp van experimenteren wordt ook kort benoemd in *Alleen voor meisjes*: ‘Toch hoort het ook bij het ontdekken van je lichaam.’ (Janssen, 2022).

Bij de analyse van de relaties tussen tekst en afbeelding is opgevallen dat er in alle boeken gericht op jongens alleen sprake is van symmetrische relaties. Daarentegen is er in de boeken gericht op meiden één boek waarin ook een tegenstrijdige relatie is gevonden. Dit betreft figuur 6, waarin de tekst positief spreekt over zelfbevrediging, terwijl de afbeelding een beschaamde meid toont (Janssen, 2022).

Naast de variaties binnen de behandelde thema's en afbeeldingen, valt het op dat er soms verschillende taal wordt gebruikt in boeken gericht op jongens dan in boeken gericht op meiden, zelfs wanneer het gaat om dezelfde passage van de tekst geschreven door dezelfde auteur. Een voorbeeld hiervan is te vinden in de boeken van Thor-Wiedeman (2014). In de variant voor jongens is de titel van het hoofdstuk 'Seks en liefde', maar in de variant voor meiden gaat het over het hoofdstuk 'Liefde en seks'. Het is opvallend dat er voor dezelfde tekstpassage verschillende titels zijn gekozen, waarbij in het boek voor meiden de nadruk op liefde ligt en in het boek voor jongens de nadruk op seks. Daarnaast is in de boeken van Cox (2018) te zien dat de passage over geslachtsgemeenschap verschillend wordt toegelicht. Zo is er in *Guy talk* geschreven: 'Als een man en een vrouw elkaar leuk vinden, besluiten ze soms om geslachtsgemeenschap – seks - met elkaar te hebben. Als dit gebeurt, gaat de stijve penis van de man in de vagina van de vrouw. Maar er komt veel meer bij kijken – het gaat erom elkaar plezier en genot te geven.' (Cox, 2018), maar in *Girl talk* staat er 'Wanneer een man en een vrouw zich tot elkaar aangetrokken voelen, vult de penis van de man zich met bloed, waardoor die hard wordt. Dit noemen we een erectie. Je spreek van seksuele gemeenschap – seks – wanneer de man zijn stijve penis inbrengt in de vagina van de vrouw.' (Cox, 2018). Bij het boek gericht op meiden wordt vooral de biologische kant van seks besproken, terwijl bij de variant voor jongens ook de nadruk ligt op het aspect van plezier en genot.

Conclusie

Dit onderzoek heeft getracht een antwoord te vinden op de vraag: 'Hoe wordt seksueel plezier voor jongens en meiden gerepresenteerd in voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren?' De analyse van verschillende boeken heeft inzicht geboden in de manieren waarop seksualiteit wordt behandeld in deze literatuur.

De resultaten van het onderzoek behandelden vier deelvragen. De analyse van de boeken onthult diverse aspecten van seksueel plezier, gecategoriseerd in een codeboom met

hoofdcodes 'emoties', 'verbinding met seksuele partner', 'lichamelijke sensaties', 'gedrag dat wordt uitgevoerd en ontvangen', en 'seksuele exploratie en diversiteit'. Er is aanzienlijke variatie gevonden in de representatie van seksueel plezier tussen de boeken van verschillende auteurs, waarbij Thor-Wiedeman het meeste nadruk legt op seksueel plezier, terwijl Cox dit slechts sporadisch behandelt. De boeken van Cox behandelen seksueel plezier minder, waardoor er ook minder onderwerpen (subcodes) aan bod komen. Wanneer er wordt gekeken naar frequentie is te zien dat liefde en seks en experimenteren het meest aanbod komen, terwijl experimenteren niet in alle boeken wordt behandeld. Subcodes die in alle boeken aan bod komen zijn: liefde en seks, overige lichamelijke sensaties voor beide geslachten en plezier.

De analyse van seksuele voorlichtingsboeken gericht op jongens en meiden onthult zowel overeenkomsten als verschillen in de representatie van seksueel plezier tussen de geslachten. Terwijl beide soorten boeken positieve en sensuele emoties behandelen, benadrukken meidenboeken ook negatieve emoties zoals schaamte en emotionele belemmeringen, die niet aanwezig zijn in jongensboeken. Verschillen zijn minder te vinden binnen het thema verbinding met seksuele partners. Hier worden de onderwerpen zoals liefde en seks en aandacht aan elkaar ongeveer op dezelfde wijze en in dezelfde hoeveelheid behandeld voor boeken gericht op jongens en meiden. Het is opvallend dat in het boek van Thor-Wiedeman binnen de variant voor jongens is gekozen voor de titel 'Seks en liefde', terwijl er voor de variant voor meiden is gekozen voor 'Liefde en seks'. Binnen het thema van lichamelijke sensaties valt op dat in seksuele voorlichtingsboeken voor zowel jongens als meiden overige lichamelijke sensaties van meiden meer aandacht krijgen dan die van jongens. Het mannelijk orgasme wordt in boeken gericht op jongens vaker besproken dan het vrouwelijk orgasme, dit verschil is andersom minder uitgesproken. Erectie en vaginale lubricatie worden ongeveer gelijk behandeld in beide soorten boeken. Ook valt op dat er in

Girl talk (Cox, 2018) niet wordt gesproken over het orgasme, terwijl hier wel een passage op gericht is in *Guy talk* (Cox, 2018). Verder worden gedeelde sensaties in beide varianten ongeveer op dezelfde manier belicht. Bij het gedrag dat wordt uitgevoerd en ontvangen, wordt zelfbevrediging in beide soorten boeken behandeld, maar met lichte verschillen in taalgebruik en afbeeldingen die verschillende gendergerelateerde emoties suggereren. Orale seks wordt op vergelijkbare wijze besproken, maar met een lichte focus op jongens in de titel van de passages. Seksuele exploratie en diversiteit worden in beide soorten boeken behandeld, maar met meer nadruk op fantasieën in jongensboeken.

Bij de analyse van de relaties tussen tekst en afbeelding is opgevallen dat er in alle boeken gericht op jongens uitsluitend sprake is van symmetrische relaties. Dit betekent dat de tekst en de afbeeldingen in deze boeken dezelfde boodschap uitdragen. Opvallend is dat er binnen de boeken gericht op meiden één boek is waarin een tegenstrijdige relatie is gevonden, waarbij de tekst en de afbeelding elkaar tegenspreken.

In conclusie heeft dit onderzoek inzicht geboden in hoe seksueel plezier wordt gerepresenteerd in voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren, zowel voor jongens als meiden. De analyse van verschillende boeken heeft aangetoond dat hoewel er over het algemeen een breed scala aan thema's en onderwerpen wordt behandeld, er een aanzienlijke variatie bestaat in de representatie van seksueel plezier tussen de boeken. De geconstateerde verschillen in de representatie van seksueel plezier tussen boeken gericht op jongens en meiden benadrukken het belang van een inclusieve en gedifferentieerde benadering van seksuele voorlichting voor alle jongeren. Hierbij is het essentieel om een gelijke lijn te trekken in de onderwerpen die worden behandeld in boeken gericht op jongens en meiden, evenals in de manier waarop deze onderwerpen worden verwoord en afgebeeld, om zo alle kinderen en jongeren een goede en gelijke seksuele voorlichting te bieden die aansluit bij hun ontwikkeling.

Discussie

Inhoudelijke reflectie

Dit onderzoek heeft aangetoond dat seksueel plezier aan de hand van verschillende thema's wordt besproken in seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren, een bevinding die niet vaak naar voren kwam in onderzoeken in het theoretisch kader. Deze onderzoeken over seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren omvatten China en Turkije. Een mogelijke verklaring voor het feit dat in die onderzoeken (bijna) niet gesproken wordt over seksueel plezier, kan worden gevonden in culturele taboes en maatschappelijke normen die seksueel genot als een ongepast onderwerp voor jongeren beschouwen (Rye & Meaney, 2007). Nederland staat wereldwijd bekend als voorloper op het gebied van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, waarbij een positieve benadering van seksualiteit en vroegtijdige educatie centraal staan (Rutgers international, 2022). Dit kan verklaren waarom er in dit onderzoek wel bevindingen zijn gedaan over seksueel plezier in seksuele voorlichtingsboeken.

Tevens zijn er opvallende verschillen gevonden tussen boeken gericht op jongens en die gericht op meiden. Zo hanteert het boek van Thor-Wiedeman (2014) verschillende titels voor jongens en meiden, respectievelijk 'Seks en liefde' en 'Liefde en seks'. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen overeenkomen met de bevindingen van Emmers-Sommer (2022), waaruit blijkt dat jongens vaak worden aangemoedigd tot seksuele activiteit en persoonlijk genot, terwijl meiden een passievere rol wordt aangeleerd.

Verder is vastgesteld dat in beide varianten van boeken er vaker gesproken wordt over erectie en orgasme bij jongens, terwijl bij meiden meer nadruk wordt gelegd op overige lichamelijke sensaties. Het onderzoek van Wetzel en Sanchez (2022) toont aan dat mannen over het algemeen vaker een orgasme ervaren dan vrouwen tijdens heteroseksuele seks. Dit

zou kunnen verklaren waarom er in voorlichtingsboeken voor jongens meer aandacht is voor orgasmes, terwijl bij meiden de focus meer ligt op overige lichamelijke sensaties.

Ook kwam in dit onderzoek naar voren dat in de boeken gericht op jongens niet werd gesproken over negatieve emoties. Dit is opvallend, omdat in de boeken gericht op meiden één afbeelding schaamte laat zien en een passage in de tekst emotionele belemmeringen beschrijft. Volgens het onderzoek van Adam en Harper (2021) speelt kinderliteratuur een cruciale rol in de vorming van genderrollen en stereotypen. De aanwezigheid van negatieve emoties zoals schaamte in boeken voor meiden, maar niet in die voor jongens, kan ertoe leiden dat meiden (onbewust) negatievere verwachtingen ontwikkelen met betrekking tot seksueel plezier. Dit komt overeen met het onderzoek van Andukia et al. (2022), waaruit blijkt dat de weergave van diverse identiteiten in boeken een significante invloed kan hebben op hoe kinderen zichzelf zien en hoe zij sociale normen en verwachtingen begrijpen. Het verschil in de behandeling van negatieve emoties tussen de boeken voor jongens en meiden suggereert dat er mogelijk impliciete boodschappen worden overgebracht die de percepties en ervaringen van seksueel plezier beïnvloeden, waarbij meiden wellicht meer geremd worden door gevoelens van schaamte en emotionele barrières.

Sterke punten onderzoek

Tijdens de analyse zijn inductieve (sub)codes ontwikkeld en vervolgens onderworpen aan peer review door een medestudent om de kwaliteit van het onderzoek te verbeteren. De medestudent leverde waardevolle feedback, waarna enkele subcodes specifieker zijn gemaakt. Ook zijn enkele passages ondergebracht onder andere subcodes omdat dit beter aansluit. Deze verfijning draagt bij aan de nauwkeurigheid en betrouwbaarheid van de onderzoeksresultaten.

Dit onderzoek draagt bij aan de bestaande literatuur over seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren door een gebied te verkennen dat eerder onontgonnen bleef:

seksueel plezier. Eerdere studies hebben vaak geen conclusies getrokken over dit aspect en hebben zich niet specifiek gericht op seksuele voorlichtingsboeken voor jongens en meiden binnen de Nederlandse context. Een mogelijke reden hiervoor is dat eerder onderzoek zich vooral heeft gefocust op de biologische en reproductieve aspecten van seksualiteit, zoals het voorkomen van seksueel overdraagbare aandoeningen (SOA's) en ongewenste zwangerschappen (Breuner et al., 2016). Dit zou kunnen voortkomen uit culturele taboes en maatschappelijke normen die seksueel genot als een ongepast onderwerp voor jongeren beschouwen (Rye & Meaney, 2007). Dit onderzoek is bijzonder relevant, omdat het een belangrijk en vaak genegeerd aspect van seksuele voorlichting aan de orde stelt in de huidige Nederlandse context.

Beperkingen onderzoek

Dit onderzoek richtte zich specifiek op seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren, waarbij de inclusiecriteria waren: publicatiedatum 2014 of recenter, gericht op seksuele voorlichting voor de leeftijd van 10 tot 16 jaar, en zowel een variant voor jongens als meiden van dezelfde auteur. Het is belangrijk op te merken dat de resultaten mogelijk anders zouden zijn als andere inclusiecriteria waren gehanteerd. Hierdoor kunnen er geen algemene conclusies worden getrokken over de representatie van seksueel plezier in seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren die niet aan deze specifieke criteria voldoen. Bovendien is de intersubjectiviteit beperkt, aangezien slechts één medestudent heeft meegekeken naar de (sub)codes; idealiter zouden meer mensen de (sub)codes beoordelen. Het onderzoek heeft ook aangetoond dat er aanzienlijke variatie bestaat tussen de boeken wat betreft de frequentie van het bespreken van seksueel plezier en de behandelde thema's, dit maakt het lastig om algemene uitspraken te doen die op alle boeken van toepassing zijn.

Aanbevelingen praktijk

Op basis van dit onderzoek zouden auteurs van seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren zich kunnen richten op verschillende aspecten van seksueel plezier en streven naar een meer evenwichtige behandeling van onderwerpen tussen boeken gericht op jongens en boeken gericht op meiden. Daarnaast zouden scholen, bibliotheken en ouders/opvoeders kunnen letten op hun selectie van seksuele voorlichtingsboeken. Het is daarin belangrijk dat ze zich richten op boeken met een evenwichtige behandeling van onderwerpen voor verschillende geslachten en ervoor zorgen dat de inhoud in overeenstemming is met de waarden en normen van hun gemeenschap.

Aanbevelingen vervolgonderzoek

Naar aanleiding van dit onderzoek kunnen vijf aanbevelingen worden geformuleerd voor verder onderzoek. Ten eerste wordt geadviseerd om een soortgelijke studie uit te voeren met een groter aantal boeken, om te onderzoeken of dezelfde conclusies worden gevonden en om de generaliseerbaarheid van de bevindingen te vergroten. Een andere mogelijkheid voor vervolgonderzoek is het onderzoeken van de mate waarin seksueel plezier wordt geïntegreerd in seksuele voorlichtingsmethoden voor het onderwijs, om de effectiviteit van deze methoden te evalueren en eventuele hiaten in de huidige onderwijspraktijken te identificeren. Daarnaast zou het interessant zijn om te onderzoeken hoe seksueel plezier wordt gerepresenteerd in seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren met verschillende culturele achtergronden, om zo bij te dragen aan het begrip van culturele verschillen in seksuele voorlichting. Gezien dit onderzoek zich richtte op seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren tussen de 10 en 16 jaar, zou vervolgonderzoek ook kunnen kijken naar de behandeling van seksueel plezier in voorlichtingsboeken voor jongere leeftijdsgroepen, om te bepalen hoe vroeg seksuele voorlichting over seksueel plezier begint. Tot slot zou het interessant zijn om te onderzoeken hoe de representatie van seksueel plezier in seksuele voorlichtingsboeken voor kinderen en jongeren door verschillende historische tijdperken heen

is veranderd, om eventuele patronen of trends in de representatie te identificeren en te begrijpen hoe maatschappelijke veranderingen de inhoud van seksuele voorlichting hebben beïnvloed.

Referentielijst

- Adam, H., & Harper, L. J. (2021). Gender equity in early childhood picture books: a cross-cultural study of frequently read picture books in early childhood classrooms in Australia and the United States. *Australian Educational Researcher*, 50(2), 453–479. <https://doi.org/10.1007/s13384-021-00494-0>
- Adukia, A., Chiril, P., Christ, C., Das, A., Eble, A., Harrison, E., & Runesha, H. B. (2022). Tales and Tropes: Gender Roles from Word Embeddings in a Century of Children’s Books. *Social Science Research Network*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4221213>
- Beckmeyer, J. J., Herbenick, D., & Eastman-Mueller, H. (2021b). Sexual pleasure during college students’ most recent partnered sexual experiences. *Journal Of American College Health*, 71(8), 2550–2561. <https://doi.org/10.1080/07448481.2021.1978461>
- Bonjour, M., & Van der Vlugt, I. (2018). Comprehensive Sexuality education: Knowledge file (Rutgers, Red.). <https://rutgers.international/resources/knowledgefile-cse/>
- Breuner, C. C., Mattson, G., Breuner, C. C., Adelman, W. P., Alderman, E. M., Garofalo, R., Marcell, A. V., Powers, M., Mph, M., Upadhya, K. K., Yogman, M. W., Bauer, N. S., Gambon, T. B., Lavin, A., Lemmon, K. M., Mattson, G., Rafferty, J., & Wissow, L. S. (2016). Sexuality Education for Children and Adolescents. *Pediatrics*, 138(2). <https://doi.org/10.1542/peds.2016-1348>
- Brouskeli, V., & Sapountzis, A. (2017). Early childhood sexuality education: Future educators’ attitudes and considerations. *Research in Education*, 99(1), 56–68. <https://doi.org/10.1177/0034523717740149>
- Cense, M., De Grauw, S., & Vermeulen, M. (2020). ‘Sex Is Not Just about Ovaries.’ Youth Participatory Research on Sexuality Education in The Netherlands. *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, 17(22), 8587. <https://doi.org/10.3390/ijerph17228587>

- De Looze, M., Meijburg, S., Vermeulen, M., Lips, R., & van Ditzhuijzen, J. (2023). 'Gewoon' met elkaar in gesprek gaan. Positieve en inclusieve seksuele vorming in het voortgezet onderwijs: barrières en succesvolle benaderingen [Doctoral dissertation, Utrecht University]. Utrecht, Nederland. Geraadpleegd van <https://www.uu.nl/organisatie/interdisciplinaire-sociale-wetenschap/positieve-en-inclusieve-seksuele-vorming-in-het-voortgezet-onderwijs>
- Emmers-Sommer, T. M. (2022). Pleasure privilege in mediated and relational contexts: sexuality and gender. *Sex Education: Sexuality, Society And Learning*, 23(4), 442–448. <https://doi.org/10.1080/14681811.2022.2061439>
- Filipović, K. (2018). Gender Representation in Children's Books: Case of an Early Childhood Setting. *Journal Of Research in Childhood Education*, 32(3), 310–325. <https://doi.org/10.1080/02568543.2018.1464086>
- Fortenberry, J. D. (2013). The evolving sexual health paradigm. *AIDS*, 27(Supplement 1), S127–S133. <https://doi.org/10.1097/qad.0000000000000048>
- Goldey, K. L., Posh, A. R., Bell, S. N., & Van Anders, S. M. (2016). Defining Pleasure: A Focus Group Study of Solitary and Partnered Sexual Pleasure in Queer and Heterosexual Women. *Archives Of Sexual Behavior*, 45(8), 2137–2154. <https://doi.org/10.1007/s10508-016-0704-8>
- Gruskin, S., Yadav, V., Castellanos-Usigli, A., Khizanishvili, G., & Kismödi, E. (2019). Sexual health, sexual rights and sexual pleasure: meaningfully engaging the perfect triangle. *Sexual And Reproductive Health Matters*, 27(1), 29–40. <https://doi.org/10.1080/26410397.2019.1593787>
- Hassamancıoğlu, U., & Ceylan, Ş. (2023). Sexual Development: Reproduction in children's books. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. <https://doi.org/10.30964/auebfd.953130>

- International technical guidance on sexuality education: an evidence-informed approach. (2018). In UNESCO eBooks. <https://doi.org/10.54675/uqrm6395>
- Liang, J. Y., & Bowcher, W. L. (2018). Legitimizing sex education through children's picture books in China. *Sex Education: Sexuality, Society And Learning*, 19(3), 329–345. <https://doi.org/10.1080/14681811.2018.1530104>
- Meijer, M. (1996). In tekst gevat: Inleiding tot een kritiek van representatie. In Amsterdam University Press. https://maaikemeijer.nl/wp-content/uploads/2016/09/1996-in_tekst_gevat.pdf
- Nikolajeva, M., & Scott, C. (2000). The Dynamics of Picturebook Communication. *Children's Literature in Education*, 31(4), 225–239. <https://doi.org/10.1023/a:1026426902123>
- Oldenhof, A., Kraan, Y., Beek, T., Kuipers, L., Vermey, K., & De Graaf, H. (z.d.). Seks onder je 25e: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2023 (Rutgers, Soa Aids Nederland, GGD, RIVM, & CBS, Reds.). Uitgeverij Eburon. <https://rutgers.nl/wp-content/uploads/2024/01/onderzoek-seks-onder-je-25e-2023.pdf>.
- Pound, P., Denford, S., Shucksmith, J., Tanton, C., Johnson, A. M., Owen, J., Hutten, R., Mohan, L., Bonell, C., Abraham, C., & Campbell, R. (2017). What is best practice in sex and relationship education? A synthesis of evidence, including stakeholders' views. *BMJ Open*, 7(5), e014791. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2016-014791>
- Puber: De puberteit: volwassen worden. (z.d.). NJi. Geraadpleegd op 16 maart 2024, van <https://www.nji.nl/ontwikkeling/de-puberteit#:~:text=In%20de%20leeftijd%20van%2010,het%20tiende%20en%20zestien%20jaar>.
- Rowland, D. L., Donarski, A., Graves, V., Caldwell, C., Hevesi, B., & Hevesi, K. (2019). The Experience of Orgasmic Pleasure during Partnered and Masturbatory Sex in Women

- with and without Orgasmic Difficulty. *Journal Of Sex & Marital Therapy*, 45(6), 550–561. <https://doi.org/10.1080/0092623x.2019.1586021>
- Rutgers international. (2022). Sexuality education in the Netherlands. https://rutgers.international/wp-content/uploads/2022/11/Sexuality-education-in-the-Netherlands-2022-Digitaal_LowRes.pdf
- Rye, B. J., & Meaney, G. J. (2007). The pursuit of sexual pleasure. *Sexuality & Culture*, 11(1), 28–51. <https://doi.org/10.1007/bf02853934>
- Saliars, E., Wilkerson, J. M., Sieving, R. E., & Brady, S. S. (2016). Sexually experienced adolescents' thoughts about sexual pleasure. *Journal Of Sex Research*, 54(4–5), 604–618. <https://doi.org/10.1080/00224499.2016.1170101>
- Siegler, A. J., Boos, E., Rosenberg, E. S., Cecil, M. P., & Sullivan, P. S. (2018). Validation of an Event-Level, Male Sexual Pleasure Scale (EMSEXpleasure) Among Condom-Using Men in the U.S. *Archives Of Sexual Behavior*, 47(6), 1745–1754. <https://doi.org/10.1007/s10508-017-1103-5>
- Wetzel, G. M., & Sanchez, D. T. (2022). Heterosexual Young Adults' Experience With and Perceptions of the Orgasm Gap: A Mixed Methods Approach. *Psychology Of Women Quarterly*, 46(2), 131–146. <https://doi.org/10.1177/03616843221076410>

Referentielijst kinderboeken

- Cox, L. (2018). *Girl talk: Het puber survivalboek* (1ste editie). Lantaarn publishers.
- Cox, L. (2018). *Guy talk: Het puber survivalboek* (1ste editie). Lantaarn publishers.
- Janssen, J. (2022). *Alleen voor jongens: Over wat er gebeurt als je ouder wordt, en zo* (2de editie). Kokboekencentrum Jeugd.
- Janssen, J. (2022). *Alleen voor meisjes: Over wat er gebeurt als je ouder wordt, en zo* (2de editie). Kokboekencentrum Jeugd.
- Thor-Wiedeman, S. (2014). *Wat jongens moeten weten: Een antwoord op al je vragen over vriendschap, liefde, seks en volwassen worden* (1ste editie). Deltas.
- Thor-Wiedeman, S. (2014). *Wat meisjes moeten weten: Een antwoord op al je vragen over vriendschap, liefde, seks en volwassen worden* (1ste editie). Deltas.

Bijlagen

Bijlage 1 codeboom

